

ДО ПИТАННЯ ПРИНЦИПУ ЗАГАЛЬНОГО ВИБОРЧОГО ПРАВА TO THE ISSUE OF THE PRINCIPLE OF GENERAL ELECTORAL LAW

Пахомов А.В., студент II курсу

*Інститут прокуратури та кримінальної юстиції
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

У статті досліджено зміст конституційного принципу загального виборчого права, розглянуто поняття «вибори» у контексті правничої інтеграції і світової стандартизації, «виборче право» в об'єктивному і суб'єктивному значенні. Зауважено, що для будь-якої влади проведення вільних, загальних, рівних, таємних і періодичних виборів є вимушеним кроком задля підтвердження своєї легітимності, а виборче законодавство має передбачати механізм реалізації максимальної участі громадян як суб'єктів виборчого права у процесах управління державою шляхом обрання своїх представників, уповноважених на здійснення суверенних прав народу. З'ясування чітких теоретичних засад виборчого права є підґрунтям для реалізації громадянами України своїх активних і пасивних виборчих прав, а без урахування основних засад, на яких формується правова регламентація виборчих відносин, важко адекватно і цілісно сприймати весь комплекс норм виборчого права, оцінювати їхній зміст, розуміти значення.

Автором поетапно визначено і розкрито зміст принципу загального виборчого права як одного із фундаментальних конституційних принципів. Зроблено висновок про те, що принцип загального виборчого права є основоположним для активного і пасивного виборчого права.

Здійснено аналіз способів його реалізації і порівняння практики їх застосування в Україні із досвідом європейських країн, досліджено питання про виборчі цензи. Визначено історико-правову природу цензу громадянства для реалізації виборчого права. Наведено аргументацію щодо доцільності позбавлення права голосу неповнолітніх. Акцентовано увагу на важливості встановлення певного вікового цензу для реалізації пасивного виборчого права. Здійснено аналіз законодавчих положень, які позбавляють зазначеного права громадян, визнаних судом недездатними. Розкрито ценз осілості, який виражається у світовій практиці у двох формах: слабкій та сильній; приділено увагу майновому цензу і проблематиці, яка з ним пов'язана.

У статті представлено пропозиції щодо вирішення проблем, які виникають під час реалізації принципу загального виборчого права на практиці.

Ключові слова: безпосередня демократія, виборче право, принцип загального виборчого права, Виборчий кодекс.

The article examines the content of the constitutional principle of universal suffrage, considers the concepts of "elections" in the context of legal integration and world standardization, "suffrage" in the objective and subjective sense. It is noted that for any government holding free, general, equal, secret and periodic elections is a necessary step to confirm its legitimacy, and electoral legislation should provide a mechanism for maximizing the participation of citizens as subjects of electoral law in governing the state by electing their own representatives authorized to exercise the sovereign rights of the people. Clarification of clear theoretical principles of suffrage is the basis for citizens of Ukraine to exercise their active and passive suffrage, and without taking into account the basic principles on which the legal regulation of electoral relations, it is difficult to adequately and holistically perceive the whole set of suffrage, assess their content, understand the meaning.

The analysis of ways of its realization and comparison of practice of their application in Ukraine with experience of the European countries is carried out, questions of electoral qualifications are investigated. The historical and legal nature of the citizenship qualification for the implementation of suffrage is determined. Arguments on the expediency of depriving minors of the right to vote are given. Emphasis is placed on the importance of establishing a certain age requirement for the implementation of passive suffrage. The analysis of the legislative provisions depriving the specified right of the citizens recognized by court as incapable is carried out. The residency qualification is revealed, which is expressed in the world practice in two forms: weak and strong, attention is paid to the property qualification and the issues related to it.

The article offers proposals for solving problems that arise in the implementation of the principle of universal suffrage in practice.

Key words: direct democracy, right to vote, the principle of universal suffrage, Electoral Code.

Постановка проблеми. Визначення і розкриття змісту конституційних принципів виборчого права має велике практичне значення, оскільки без урахування основних засад, на яких здійснюється нормативна регламентація виборчих відносин, неможливо цілісно сприймати весь комплекс норм виборчого права, розуміти їхній зміст і значення, усувати в разі необхідності протиріччя між певними приписами виборчого законодавства.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню інституту виборчого права, його принципів присвячена значна кількість робіт науковців, таких як О. Бандурка, Ю. Барабаш, І. Дахова, Ю. Ключковський, О. Марцеляк, В. Погорілко, М. Ставнійчук, Ю. Тодика та інші. Спираючись на наукові здобутки в цій галузі, можна зробити висновок, що серед не вирішених залишається питання щодо способів реалізації принципу загального виборчого права.

Мета роботи – аналіз способів утілення принципу загального виборчого права і порівняння практики їхнього застосування в Україні із досвідом європейських країн; розроблення пропозицій щодо вирішення проблем, які виникають під час його реалізації на практиці.

Виклад основного матеріалу. Вибори – це конституційно закріплена форма волевиявлення громадян, яка має бути наявна у будь-якій демократичній, правовій державі. Виборче законодавство має передбачати механізм максимальної участі громадян як суб'єктів виборчого права

у процесах управління державою шляхом обрання своїх представників, уповноважених на здійснення суверенних прав народу. Слід зауважити, що для будь-якої влади проведення вільних, загальних, рівних, таємних і періодичних виборів є вимушеним кроком задля підтвердження своєї легітимності.

Г. Майєр указує на те, що вибори – це єдиний акт, в якому політична воля народу втілюється у владні політичні структури, найважливіший та єдиний акт, за яким народ може визначити державну волю [9, с. 64].

Поняття «виборче право» можна визначити в об'єктивному та у суб'єктивному значенні. В об'єктивному значенні це певна система правових норм, які регулюють процесуальні моменти, пов'язані із підготовкою, організацією і проведенням виборів. Виборче право у суб'єктивному значенні – це право громадян на безпосередній вплив на формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Для правознавців традиційним є погляд на виборче право як складник галузі конституційного права, а саме як інститут конституційного права. Ю.Б. Ключковський зазначає, що завдяки значному обсягу виборчого права, складній внутрішній структурі і певній відокремленості предмета його часто характеризують як «надінститут», головний інститут, генеральний інститут чи підгалузь конституційного права; саме цим можна обґрунтувати те, що його

найменування містить слово «право» (не «інститут виборів», а «виборче право»). Принципи ж виборчого права, будучи основою галузі виборчого права, не є випадковим набором вимог, а утворюють конкретну упорядковану цілість – систему принципів виборчого права [5, с. 711].

Конституція України у нормі ст.5 закріплює, що народ є носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні; саме народ може здійснювати свою владу прямо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. У 69 ст. зазначено, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії, а відповідно до ст. 71 вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Окремі норми Конституції також регулюють у загальному вигляді питання, пов'язані з виборами народних депутатів, президента, депутатів місцевих рад і міських, сільських, селищних голів (статті 76, 77, 103, 141).

Процеси глобалізації, зокрема правової, охоплюють не лише галузі міжнародного права, але і сфери, які традиційно регулюються національним правом. Стандартизація пов'язана із потребою уніфікації різних процедурних чи технічних аспектів у сфері міжнародних відносин у контексті світової інтеграції. Аналізуючи чинне українське виборче законодавство і виходячи із міжнародних принципів і стандартів, ми можемо зробити висновок, що міжнародні засади і принципи знаходять відображення у правовому забезпеченні виборчого процесу в Україні. Нашою державою ратифіковано цілу низку міжнародних актів, які закріплюють принципи виборчого права, а саме: у ст. 25 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, у ст. 3 Першого протоколу Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Загальна декларація прав людини у ст. 21 проголошує, що воля народу як основа влади уряду має виявлятися у періодичних нефальсифікованих виборах, які мають провадитись за загального і рівного виборчого права шляхом таємного голосування або через інші рівнозначні форми, що забезпечують вільне голосування.

Під час постійного реформування норм виборчого права впродовж історії незалежної України значну роль відігравали рішення КСУ, практика ЄСПЛ («Суховецький проти України», «Ковач проти України» та інші справи), акти вищих судових органів України (Постанови Пленумів Вищого адміністративного суду тощо).

Якщо говорити про сучасне виборче законодавство, то слід указати на ухвалення 19.12.2019 року Виборчого Кодексу України, який змінив і кодифікував чимало нормативно-правових актів цієї галузі. Ст. 6 Кодексу зазначає, що виборчі права громадян України - це гарантовані Конституцією України та цим Кодексом їхні права на участь у виборах, які проводяться в Україні, а до виборчих прав громадян України відноситься: 1) право вільно обирати (право голосу на виборах); 2) право бути обраним. У Розділі II Кодексу розкриваються головні принципи виборчого права.

З'ясування чітких теоретичних засад виборчого права є важливим підґрунтям для втілення громадянами України своїх активних і пасивних виборчих прав, а без урахування основних засад, на яких формується правова регламентація виборчих відносин, важко адекватно і цілісно сприймати весь комплекс норм виборчого права, оцінювати їхній зміст, розуміти їхнє значення. Роль принципів права є особливою для системи права загалом, галузі чи інституту права. О. В. Скрипнюк акцентує увагу на тому, що «ще у класичному римському праві отримала поширення формула «*principium est potissima pars cuiusque rei*» («принцип є найважливішою часткою всього»)» [14, с. 217]. В Юридичній енциклопедії принципи права розглядають як керівні засади (ідеї), що визначають зміст і спря-

мованість правового регулювання суспільних відносин, які у стислому вигляді, концентровано відображають найсуттєвіші риси права, є його квінтесенцією, «обличчям» [19, с. 177].

Поширеним у правознавчій думці є розуміння принципів виборчого права. О. Марцеляк відмічає, що «... принципи виборчого права – це основоположні, керівні ідеї (засади), які лежать в основі регламентації цього інституту» [8, с. 109]. Слід зазначити, що дослідники роблять різні акценти у пропонованих ними дефініціях. На думку Ю. М. Тодики та О.М. Бандурки, ці принципи – «основні політико-правові установлення, котрі згідно з позицією А. Георгіци [3, с. 37] є вихідними положеннями, покладеними в основу регламентації цього інституту. На думку М. І. Ставнійчук, принципи виборчого права слід розуміти як «вихідні положення, фундаментальні ідеї, які відображають суть виборів, визначають засади правового регулювання, реалізації та гарантування виборчих прав громадян України та забезпечують передбачений законодавством України порядок організації і проведення всіх видів виборів в Україні» [15, с. 115].

Ю.Б. Ключковський зазначає, що принципи права відіграють для відповідної системи (підсистеми) права такі основні функції:

- принципи права як певні «керівні ідеї», фундаментальні положення (аксіоми чи постулати), на яких будується відповідна, внутрішньо узгоджена система правових положень;
- принципи права як відображення у загальних правових категоріях певних суспільних цінностей, визнаних відповідною спільнотою;
- принципи права як основа для пізнання (вивчення) права (пізнавальна функція);
- принципи права як загальні регулятивні вимоги (регулятивна функція) [5, с. 430].

Виборчий кодекс у ст. 7 конкретизує задеклароване Конституцією положення ст. 71 щодо загального принципу здійснення виборів до органів публічної влади. Принцип загального виборчого права означає, що право голосу на всіх виборах мають усі громадяни України, статус яких відповідає певним законодавчим вимогам. Принцип загального виборчого права є основоположним для активного і пасивного виборчого права.

Європейські дослідники вважають, що надання політичних прав лише громадянам держави пов'язано з парадигмою національної держави, яка розглядає державу як юридичне вираження нації. Є. Бучковський зазначає, що вимога законодавця щодо наявності громадянства для отримання права обирати та бути обраним настільки природна, що не може вважатися виборчим цензом, оскільки політичний характер виборчих прав за самою своєю природою визначає їхню належність лише громадянам держави. ЄСПЛ вважає, що під час реалізації вимог до виборчих питань держави члени мають широке поле розсуду з урахуванням «історичних і політичних міркувань, специфічних для кожної країни». Законодавству України притаманне встановлення обов'язкового цензу громадянства, тобто відповідною умовою участі у будь-яких виборах на території України є наявність громадянства на день проведення виборів (ст. 70 Конституції, ч. 1 ст. 7 Виборчого кодексу). На відміну від українського законодавства для європейської практики вимога громадянства є обов'язковою лише щодо загальнонаціональних виборів. Що стосується права балотування на місцевих виборах, то, застосовуючи доктрину правової науки щодо природи місцевого самоврядування як способу вирішення місцевими територіальними громадами питань місцевого значення, європейські країни надають право балотуватися на виборах місцевого рівня й іноземцям, але після певного часу проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці. На нашу думку, цей підхід є не зовсім

коректним, адже під час здійснення своїх владних повноважень така особа може керуватися не тільки інтересами цієї територіальної громади, яка відповідно до Конституції і уповноважила його, але інтересами тієї держави, до громадянства якої вона також належить. Питання стосовно права голосу біпатридів регулює Європейська конвенція про громадянство 1997 року, ратифікована Україною, яка передбачає ст. 17 наявність в особі із множинним громадянством тих самих політичних прав, як і в інших громадян держави, за умови проживання на території цієї держави.

Громадяни, яким на день виборів виповнилося 18 років, отримують право голосу. Венеціанська комісія вказує на той факт, що певні вікові обмеження для права голосу і права бути обраним мають об'єктивне підґрунтя і не є дискримінаційними. Вважається, що позбавлення права голосу неповнолітніх пов'язано із фізіологічним розвитком таких осіб і з недостатнім досвідом перебування таких осіб у суспільстві для оцінки кандидатів та їхніх програм.

Віковий ценз є надзвичайно важливим задля реалізації пасивного виборчого права, адже громадянину, який виявив бажання представляти і відстоювати інтереси народу, потрібно мати досвід, сформовані погляди, принципи, власне бачення стосовно можливих шляхів вирішення тієї чи іншої проблеми. Вік є показником кваліфікації, суспільної і політичної зрілості. Набуття пасивного виборчого права залежить від виду виборів. Відповідно до ч. 1 ст. 134 Виборчого кодексу народним депутатом може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг 21-річного віку, а ч. 1 ст. 193 Виборчого кодексу зазначає, що депутатом, сільським, селищним, міським головою може бути обраний громадянин України, який має право голосу відповідно до статті 70 Конституції України. На нашу думку, встановлення вікового цензу для здійснення пасивного виборчого права має ґрунтуватися на прагматичній доцільності. Виходячи із цього, особа, яка досягла 18 або 21-річного віку, об'єктивно не зможе належним чином виконувати свої конституційні обов'язки внаслідок конкретних факторів: відсутності необхідного життєвого досвіду, вищої освіти, яка об'єктивно потрібна для належної кваліфікації стосовно здійснення управлінських функцій. Тому доцільно підняти віковий ценз для народних депутатів і депутатів сільських, селищних, міських рад, їхніх голів до 25 років.

Положення ч. 2 ст. 70 Конституції позбавляє зазначеного права громадян, визнаних судом недієздатними. Це положення тісно переплітається із цивільно-правовим інститутом недієздатності у цивільному праві. За ст. 39 Цивільного кодексу, фізична особа може бути визнана судом недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Над недієздатною фізичною особою встановлюється опіка. Недієздатна фізична особа не має права вчиняти будь-якого правочину (ст. 41). Порядок визнання громадянина недієздатним окреслюється цивільно-процесуальним законодавством (Розділ 4 Цивільно-процесуального кодексу) [4, с. 71]. Причому ст. 42 передбачає можливість поновлення громадянина у дієздатності, що є підставою для включення його до списків виборців, а також надає громадянину право балотуватися на виборні посади. В українській правовій літературі поширеною є думка, що виборча правосуб'єктність нерозривно поєднується із цивільною дієздатністю особи. Вітчизняному законодавству відомі такі випадки, коли повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла 16 років у визначених законом випадках (ст. 35), але відповідно до вже згаданої ст. 70 Основного Закону право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення 18 років. Отже, час набуття повної цивільної і виборчої дієздатності може істотно від-

різнятися. Цивільна і публічно-правова дієздатність стосуються різних сфер правовідносин: приватної і публічної, а тому мають різну правову природу.

Ч. 3 ст. 76 Конституції закріплює, що народним депутатом не має права бути особа, яка має судимість за скоєння умисного злочину, якщо така судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку. Таке правове обмеження є пропорційним позбавленню політичних прав скоєному злочину і визнається міжнародними організаціями, тому це положення законодавства не можна вважати дискримінаційним.

Для загального виборчого права стосовно права голосу притаманний ценз осілості, який у світовій практиці проявляється у двох формах: слабкій і сильній. Слабка форма передбачає наявність у громадянина визнаного місця проживання, за яким йому надається активне виборче право. Сильна ж форма цензу осілості вимагає конкретної тривалості проживання в одному місці. Слабка форма цього цензу цілком відповідає європейським виборчим стандартам, які закріплюються в європейській конституційній доктрині. Сильна форма цензу на загальнонаціональних виборах є неприйнятною, оскільки вона суперечить свободі пересування згідно зі ст. 33 Конституції України, ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські політичні права, ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Науковець В. Маклаков зазначає, що у Франції, наприклад, для голосування на будь-яких виборах установлений ценз осілості, що дорівнює шести місяцям. В. Шаповал стверджує, що іноді ценз осілості у його сильній формі встановлюється «де-факто», застерігаючи завершення реєстрації виборців за певний час до голосування. Український законодавець не застосовує ценз осілості у сильній формі щодо реалізації активного виборчого права. Але навіть слабка форма цензу осілості стосовно права голосу на загальнонаціональних виборах не відповідає низці нормативних положень Конституції, а саме: ст. 24 прямо забороняє привілеї чи обмеження, зокрема за ознакою місця проживання, у ст. 70 Конституції не передбачається цензу осілості для активного виборчого права. Виборчий кодекс у нормі ч. 4 ст. 7 указує, що підставою реалізації виборцем свого права голосу на виборах є його включення до списку виборців на виборчій дільниці. Окрім того, у ч. 1 ст. 8 ЗУ «Про Державний реєстр виборців» також міститься положення, щодо якого виборча адреса виборця є підставою для віднесення виборця до відповідної виборчої дільниці. Тим самим законом у ч. 3 ст. 7 встановлюється можливість за вмотивованим зверненням виборця органом ведення Реєстру тимчасово (на період проведення виборів) замінити виборцю місце голосування (виборчу дільницю) без зміни його виборчої адреси.

Відповідно до ч. 4 ст. виборча адреса виборця, який не має зареєстрованого місця проживання, визначається за погодженням із центром обліку, що відповідно до закону веде облік бездомних осіб, або соціальною службою, у складі якої утворено структурний підрозділ для ведення обліку бездомних осіб, або органом ведення Реєстру за зверненням виборця за відкріпним посвідченням.

Український законодавець також передбачає можливість створення закордонних і спеціальних виборчих дільниць, що є прогресивним заходом в європейській правничій практиці.

Виборчий кодекс підкреслює необхідність і прописує реальну процедуру створення закордонних виборчих дільниць для можливості волевиявлення громадян, які під час виборів знаходяться за кордоном (ст. 31). Закордонні виборчі дільниці утворюються Центральною виборчою комісією при закордонних дипломатичних установах України, у військових частинах (формуваннях), дислокованих за межами України. Закордонна виборча дільниця має певне приміщення для волевиявлення у приміщенні закордонної

дипломатичної установи України або у місці дислокації військової частини (формування) за межами України. Венеціанська комісія каже про новизну надання громадянам, які живуть за кордоном, права голосувати. На нашу думку, це знов таки пов'язано зі стрімкою глобалізацією, проявом якої, зокрема, є постійні міграції громадян. Конституційний суд Австрії у 1989 р. визнав незастосовність цензу до володіння активним виборчим правом. Саме тому науковці Д. Нолен та Ф. Гроц стверджують, що у глобалізованому світі принцип загального виборчого права може досягатися повною мірою лише тоді, коли громадяни, які проживають за кордоном, отримують право голосу на національних виборах у їх рідній країні» [20, с. 319].

Конституційний Суд своїм Рішенням від 26.02.1998 р. № 1-рп (справа про вибори народних депутатів України) підкреслює, що призупинення виборчого права для осіб, які перебувають за вироком суду у місцях позбавлення волі, є дискримінаційним і суперечить ч. 2 ст. 70, де передбачена лише одна категорія громадян України, яка обмежується у реалізації активного виборчого права. Відповідно до чинного законодавства спеціальні виборчі дільниці утворюються у стаціонарних закладах охорони здоров'я, в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, на судах, які в день голосування перебувають у плаванні під Державним Прапором України, на полярних станціях України та в інших місцях тимчасового перебування виборців із обмеженими можливостями пересування (ст. 30 Виборчого Кодексу).

Ми вважаємо, що сучасні технології можуть забезпечити застосування нових форм голосування, які дозволили б надати виборцям можливість голосувати не тільки прямо у приміщенні для голосування виборчої дільниці, але і поза нею, що розширює можливості волевиявлення виборців. До таких форм можна віднести дистанційне електронне голосування.

Ст. 5 Конституції зазначає, що народ здійснює владу також і через органи місцевого самоврядування. За Конституцією, місцеве самоврядування – це право територіальних громад вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів (ст. 140). На відміну від загальнонаціональних виборів на місцевих виборах Виборчий Кодекс не надає право голосу членам відповідних територіальних громад, які проживають за межами України. Таку правову позицію закріплює законодавство більшості європейських держав, але в нашому випадку така прогалина, на нашу думку, вступає у певну колізію із положенням ст. 70 Конституції України. Законодавець установлює обмеження обсягу загального виборчого права на місцевих виборах. О. Бакумов із цього приводу говорить, що це пов'язано з тим, що головним індивідуальним суб'єктом самоврядування є не громадянин, а саме житель територіальної громади [1, с. 119]. Тим самим йдеться про ценз осілості (у його слабкій формі) як додатковий критерій володіння активним виборчим правом на місцевих виборах.

Вітчизняне законодавство застосовує ценз осілості задля здійснення пасивного виборчого права у загальній формі, яка вимагає проживання не у певному місці, а на території держави загалом, і переслідує такі цілі: забезпечення досить стійкого зв'язку між кандидатом і державою (народом, суспільством), мінімізацію впливу на формування національної політики зовнішніх чинників і факторів. Загальний ценз осілості відповідно до встановленого законодавства вимагає 5-річного, а для кандидатів на пост Президента України – 10-річного проживання в Україні.

Слід зазначити, що наявність майнового цензу для отримання права голосу є пережитком для демократичних країн Європи, якого вони позбулися впродовж XX століття. Вимога володіти майном певної вартості, житлом, земельним наділом для участі у виборах у сучасному праві розглядається як дискримінація за майновою ознакою. Пасивне право надається громадянам у повному обсязі лише після внесення виборчої застави. У науці та у суспільстві є дискусійним питання щодо конституційності виборчої застави та порушення нею принципу загальності виборчого процесу. Вважається, що обов'язковість виборчої застави може призвести до домінування капіталу над народовладдям. Слушною є позиція КСУ у Рішенні №2-рп / 2002 від 30.01.2002 р., де він указує на різну правову природу виборчого цензу і виборчої застави. Виборчий ценз є кваліфікаційною умовою для наявності виборчого права, а виборча застава – лише умовою реєстрації кандидата в депутати. Майновий виборчий ценз прямо пов'язаний із матеріальним становищем особи, а метою виборчої застави є обмеження зловживання громадянином виборчим правом за рахунок платників податків, тому наявність виборчої застави має конкретну цілеспрямованість. На нашу думку, питання тут полягає не у виборчій заставі як такій, а у її розмірі та доступності для рядового громадянина. Європейська практика під час визначення розміру застави зазвичай виходить із об'єктивної співмірності між матеріальною спроможністю переважної більшості населення та необхідністю утримання від участі у виборах легковажних кандидатів. Якщо ми звернемося до регулювання обсягу грошової застави в Україні, то, наприклад, у ст. 156 ВК зазначається, що партія, яка висунула виборчий список кандидатів у народні депутати для реєстрації, вносить у безготівковій формі на спеціальний рахунок ЦВК грошову заставу у розмірі однієї тисячі мінімальних заробітних плат, а особа, яка висувається кандидатом на посаду міського голови (міста із кількістю виборців 75 тисяч і більше) шляхом самовисування для реєстрації вносить одним платежем у безготівковій формі на спеціальний рахунок виборчої комісії грошову заставу у розмірі чотирьох мінімальних заробітних плат у місячному розмірі на кожні 90 тисяч виборців відповідного єдиного територіального виборчого округу (ч.2 ст.225 ВК). Відповідно до п.5 ст.38 Бюджетного кодексу України розмір мінімальної заробітної плати визначається в Законі про Державний бюджет на відповідний рік. На цей момент місячна мінімальна зарплата в Україні становить 6 000 грн. Випливає, що розмір виборчої застави для політичних партій, які висунули список кандидатів у народні депутати, становитиме 6 000 000 гривень, а для особи, яка виявила бажання висуватися на посаду міського голови у місті-мільйоннику, виборча застава складатиме 260 000 гривень. Ми вважаємо, що такий обсяг виборчої застави є порушенням принципу загальних виборів, оскільки сума розміру виборчої застави досить велика; це дійсно позбавляє можливості окремих осіб реалізувати своє пасивне виборче право і фактично призводить до домінування капіталу над народовладдям, що конституційно неприпустимо.

Висновки. Виходячи з вищезазначених положень, слід підкреслити, що, не дивлячись на достатню розвиненість вітчизняного законодавства у галузі виборчого права, форми та методи реалізації загальних принципів виборчого права нині все ж потребують зазначеного у статті удосконалення та підведення у відповідність до задекларованих Конституцією норм і міжнародних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакумов О.С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах та проблеми його реалізації: монографія. Харків : Право, 2015. 248 с.
2. Виборчий кодекс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20/conv#n771>

3. Георгіца А.З., Тодика О.Ю. Вибори як форма народовладдя в аспекті міжнародних виборчих стандартів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Сер. Правознавство. 2004. Вип. 227. С. 35-40.
4. Дахова І. І. Конституційний принцип загального виборчого права. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Сер. Право. 2013. № 1082, вип. 16. С. 69-73.
5. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.
6. Кодекс належної практики у виборчих справах. Керівні принципи та Пояснювальна доповідь. *Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права*: матеріали Венеціанської Комісії: в 2-х част.; пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. 3-є вид., випр. і доповн. Київ: Логос, 2016. Ч. 1. С. 143-176.
7. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
8. Марцеляк О. Принципи виборів народних депутатів України (еволюція загальнотеоретичної та конституційної доктрини). *Проблеми сучасного українського конституціоналізму*: збірка наук. праць на пошану Леоніда Юзькова / заг. ред.: А. Стрижак, В. Тацій; упоряд.: В. Бринцев, В. Кампо, П. Стецюк. Київ : Логос, 2008. С. 107-114.
9. Майер Х. Избирательное право как инструмент распределения власти или избирательное право и политика. *Сравнительное конституционное обозрение*. 2005. № 1(50). С. 62-68.
10. Мяловицька Н. Виборчі системи: досвід європейських держав. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2008. № 1(11). С. 61-67.
11. Права людини в Україні – 2009-2010. Доповідь правозахисних організацій / За ред. Є. Захарова. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Харків : Права людини, 2011. 400 с.
12. Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2002 р. № 2-рп/2002 (справа про виборчу заставу). *Офіційний вісник України*. 2002. № 6. Ст.245.
13. Рішення Конституційного Суду України № 1-рп від 26.02.1998 р. (справа про вибори народних депутатів України). *Офіційний вісник України*. 1998. №23. С. 29.
14. Скрипнюк О. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика): монографія. Київ : Логос, 2006. 368 с.
15. Ставнійчук М.І. До сучасного розуміння принципів виборчого права України. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. Київ, 2001. Вип. 13. С. 111-118.
16. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV *База даних «Законодавство України»*. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
17. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 №1618-IV *База даних «Законодавство України»*. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
18. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм. Київ : Юрид. фірма «Салком»; Юрінком Інтер, 2005. 560 с.
19. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998.
20. Nohlen D. Prawo wyborcze i system partyjny. O teorii systemów wyborczych / przełoż. z niem. Warszawa: Wyd. nauk. SCHOLAR, 2004. 481 s.